
Selvforståelse og samfunnssyn i ''vanlige menneskers'' selvbiografier

AV MARIANNE GULLESTAD

i 1989 organiserte Reidar Almås og jeg selvbiografikonkurransen "Skriv ditt liv". Vi ba det norske folk om å skrive sin livshistorie og sende den til oss, og 630 personer gjorde faktisk det. Disse livshistoriene er skrevet av alle slags mennesker i alle aldre. Det mest bemerkelsesverdige er at også unge mennesker helt ned til 15-årsalderen føler at de har hatt et liv det er verdt å skrive om. Responsen som vi fikk demonstrerer ikke bare at folk i Norge er skrivekyndige, men også at de er i besittelse av kulturell kunnskap av mange ulike slag når det gjelder hvordan man kan "skrive sitt liv".

Det er ikke nytt i Norge å be folk om å skrive gjennom en konkurranse. Tidligere har det vært arrangert to konkurranser: "I manns minne" (på 60-tallet) og "Minneoppgaven 81". Forskjellen mellom vår konkurranse og de to tidligere konkurransene er at vi ba alle om å skrive (ikke bare eldre mennesker), vi ba dem om å skrive om hele livet sitt (ikke bare barndommen) og vi stilte dem helt fritt når det gjaldt hva de skulle skrive om og hvordan de skulle skrive (vi ga altså ingen liste over temaer som lek, hjem, skole osv.).

Materialet vi har samlet inn kan selvfølgelig brukes til mange ulike formål. Prosjektet jeg arbeider med heter "Norske tenkemåter i endring". Det er en del av et delprogram om "Demokrati og samfunnsutvikling" innenfor et større forskningsprogram i Norges Forskningsråd om organisasjon, ledelse og styring (LOS-programmet). Målsettingen er å undersøke selvforståelse og samfunnssyn blant mennesker i Norge. Det er ikke snakk om å komme frem til én norsk tenkemåte, men om å identifisere vesentlige variasjoner, konfliktlinjer og utviklingsforløp — og om å kunne karakterisere det moralske univers i Norge og Nord-Europa i et komparativt perspektiv.

Å presentere sitt liv

Min begrunnelse for å fokusere på verdier, selvforståelse og samfunnssyn er dobbel. For det første står dette sentralt i livshistoriene. En livshistorie handler jo om å presentere et selv og et liv (oftest i jeg-form) gjennom å presentere utvalgte hendelser og refleksjoner. Og når en presenterer seg selv er det nærmest uunngåelig også å presentere (mer

eller mindre eksplisitt) sine verdier og sitt samfunnssyn. Etter min oppfatning er det nettopp i artikulasjonspunktet mellom enkeltmenneskets samfunnssyn og dets mål for sitt eget liv at dagens individualisme kan taes på pulsen.

For det andre ligger min begrunnelse for å velge dette fokus i de store sosiale og kulturelle endringer vi har hatt i Norge og i resten av verden i de siste 20—30 årene. Fordi så mange ensidig er opptatt av endring, har jeg lyst til å legge vekt på både kontinuitet og endring.

Mange snakker i dag om "tradisjonenes sammenbrudd", "den sosiale forvitring" og fremveksten av mer "egoisme" og "umoral". En alternativ teori, som jeg vil prøve ut i dette prosjektet, er at folk flest ikke nødvendigvis er blitt mindre moralske, men at vi har fått noe mer verdippluralisme og at den enkeltes moral begrunnes på til dels nye måter. Det er mer opp til den enkelte å velge sine verdier. En kan ikke lenger lene seg ureflektert til tradisjonen, men må selv foreta et bevisst *valg* av moralsk grunnsyn, ut fra de muligheter som foreligger. Spesielt er jeg opptatt av en type dilemmaer som kan knyttes til motsetningen mellom "individ" og "samfunn". Dette er en abstrakt oppsummering av en måte å klassifisere verden på som dekker over mange variasjoner. Det er nettopp disse variasjonene jeg er interessert i å få frem, og knytte til mer omfattende endringsprosesser i det norske samfunnet.

Tekstanalyse

Dette var litt om datainnsamlingen, målsettingene og ambisjonene. Så kommer de problematiske spørsmålene om hvordan en kan arbeide analytisk med 630 nedskrevne livshistorier. Her har jeg to strategier som jeg bruker samtidig. Den ene er å gjøre meg mest mulig kjent med hele materialet. Jeg

ser det totale korpuset som én av flere vesentlige kontekster for å kunne sette enkelt-historier i perspektiv. Den andre strategien er å arbeide intensivt med noen få utvalgte historier. Det jeg ønsker å gjøre er, med fotfeste i mitt eget fag, både å hente inn perspektiver fra (og å kunne bidra til diskusjonene i) en rekke andre fag — først og fremst litteraturvitenskap, men også historie, etnologi, statsvitenskap, medieforskning og idéhistorie. Prosjektet mitt befinner seg i et veikryss der flere ulike fag kan møtes.

Her skal jeg bare si litt om mitt forhold til tekstvitenskapene. Dette prosjektet kan for det første bidra med en annen type materiale enn de offentliggjorte selvbiografiene til berømte diktere. Materialet kan sies å være en ny form for "trivial-litteratur". Det er ikke en litteratur for de brede lag av folket, men skrevet *av* de brede lag. Forbildene kan være hentet både fra kunsthitteraturen og triviallitteraturen. Dernest kan en samfunnsviter bidra med en noe annen lesning av disse tekstene. Det heter jo at forskeren skal "åpne" teksten (jfr. Roland Barthes), og det jeg kan bidra med er å vise hvordan enkelttekster kan belyse sosiale og kulturelle forhold. Som leser med en viss kunnskap om det norske samfunnet kan jeg peke på mer almenne prosesser som belyses i den enkelte tekst.

Men først og fremst representerer litteraturvitenskapen en inspirerende kilde til innsikt for meg som sosialantropolog. I faget mitt, slik det har vært undervist i Norge, har studiet av tekster tradisjonelt hatt meget liten plass. Fagets metoder — med stor vekt på observerende deltakelse — er nettopp utviklet for at forskeren selv skal kunne produsere data i samfunn uten skriftkultur. Disse metodene har også vist seg å være meget nyttige i samfunn med skriftkultur. Derfor har mine egne tidligere arbeider vært basert på observerende deltakelse. Hovedvekten har vært lagt på å studere

menneskelig liv slik det kan observeres i sosial interaksjon. Andre kilder, som f.eks. utspørring av informanter og innsamling av myter, har hatt sitt grunnlag i sosial samhandling. At begrepet tekst de siste tiårene har hatt stor betydning som metafor for samfunn, f.eks. i Clifford Geertz' kulturantropologi, og at litteraturvitenskapen tidligere har vært sterkt inspirert av blant annet Levi Strauss' myteanalyser, rokker egentlig ikke ved det faktum at det helt sentrale i sosialantropologien er et mest mulig direkte fokus på levet liv ut fra hva informantene gjør og hva informantene sier.

I de senere årene er synet på tekster som noe sekundært blitt kraftig utfordret, og mange antropologer er nå i ferd med å nytenke sitt forhold til tekster og til tekstualitet. Spesielt har dette fått uttrykk i en ny oppmerksomhet omkring den antropologiske monografien som en litterær sjanger — for eksempel analyser av hvordan antropologer med språklige midler etablerer den etnografiske autoritet ved tidlig å opptre i teksten på bestemte konvensjonelle måter ("jeg var der"), for så å forsvinne for godt (Clifford og Marcus 1986). Det er også en ny oppmerksomhet rundt bruk av arkiver og historisk materiale og en ny interesse for bruk av skjønnlitteratur.

Livshistorier som fortellinger

I mitt prosjekt vil jeg bruke skrevne tekster som hovedkilde, og det er kontroversielt i mitt fag. I tillegg vil jeg bruke dem på en helt bestemt måte. For å belyse dette, skal jeg først si hva jeg ikke har tenkt å gjøre. Hvis problemstillingen min f.eks. dreiet seg om mobbing i ulike miljøer, så ville jeg gått igjennom hele eller deler av materialet, og plukket ut de avsnittene som handler om det temaet jeg var interessert i, og så skrevet en bok om mobbing. Dette er en rimelig

fremgangsmåte for visse forskningsformål, og det er stort sett denne som har vært benyttet i forbindelse med de to tidligere konkurransene i Norge. En annen fremgangsmåte er å fokusere på livsløp eller karrierer, og lese livshistoriene som informasjon om livsløp.

Men det er altså ikke dette jeg vil gjøre. Jeg vil gjerne ta alvorlig det faktum at livshistoriene ikke bare er vinduer til noe utenfor seg selv, de er også noe i seg selv; de er fortellinger. De kan ikke betraktes naivt som fakta, minnestoff eller informasjon. Dette er ikke levet liv, men fortolkninger av levet liv utformet som fortellinger. Disse fortellingene er strukturert ifølge visse konvensjoner, og inneholder både kommentarer til og analyser av skribernes erfaringer. Jeg vil med andre ord ikke betrakte livshistoriene som informasjon om sosiale og kulturelle realiteter uten å ta hensyn til at de nettopp er komposisjoner.

Derfor må jeg låne noe analytisk verktøy fra fag som er vant til å behandle tekster. Litteraturvitenskapen er det fag som gir meg det beste analytiske verktøy til å undersøke hvordan hver livshistorie er strukturert — både de livshistoriene som har litterære kvaliteter og de som ikke har det. Hensikten er ikke å bli litteraturviter, men å bruke noen angrepsmåter derfra som redskap i et prosjekt med kultur- og samfunnsvitenskapelige formål. På denne måten ønsker jeg å bygge sammen ulike forskningstradisjoner.

Det som kanskje er aller viktigst for meg som samfunnsviter er at jeg i litteraturvitenskapen finner legitimitet til å se på én livshistorie av gangen, og gjennom en sammenligning mellom dem etter hvert bygger opp en mer kompleks kulturell forståelse. Dette er et analytisk grep som er ganske fremmed for en tradisjonell samfunnsvitenskapelig tilnærmingssmåte, og som vekker motstand fra mer positivistisk orienterte samfunnsvitere. Men for meg er det helt

vesentlig å bevare hver livshistories integritet. Dette betyr ikke at jeg ser på tekster som autonome og stabile helheter. Det kan sies å være nykritikkens syn innenfor litteraturvitenskapen. Samtidig ser jeg heller ikke på livshistoriene som fiksjon uten referanse til sosiale og kulturelle realiteter. Dette kan sies å være det poststrukturalistiske synet innenfor litteraturvitenskapen. Litteraturvitenskapen er med andre ord ingen monolittisk størrelse, og her arbeider jeg med å utvikle en teoretisk begrunnet og samtidig eklektisk lese måte som får med seg noen av idéene i poststrukturalismen og postmodernismen uten nødvendigvis å godta parolen om at forfatteren er død og at tekstene ikke har referanse til annet enn andre tekster.

Den selvbiografiske leseprosessen

Det å skrive sin selvbiografi kan sees som et drama. Jeg kan her referere til Elizabeth Bruss (1976) og andre som bygger på talehandlingsteori når de prøver å få til et dynamisk syn på selvbiografier. De ønsker å vise at en selvbiografi ikke bare *sier* noe men også *gjør* noe. Dramaet finner sted i skriveprosessen når jeg et skal skrive om seg selv. Det handler blant annet om gapet mellom "den gang" og "nå" — mellom det fortaltes da og fortellerens nå og om gapet mellom det erfarende selv og det skrevne selv. Derfor er slutten på historien alltid til stede allerede i dens begynnelse.

Når det gjelder *leseprosessen* vil jeg også fremheve lesning som en sosial handling. Som leser er jeg ifølge resepsjonsteoretikerne med på å skape teksten. Fra selvbiografiforskningen kan jeg blant annet referere til H. Porter Abbot (1988). Han sier at den selvbiografiske leseprosessen (i motsetning til den biografiske) er karakterisert ved mistenksomhet (*suspicion*) og analytisk avstand. "To read autobiographically is to ask of the

text: how does this reveal the author?" Dette slutter jeg meg til, men ikke uten visse modifikasjoner. Min tilslutning bunner i at livshistoriene ikke er levet liv, men fortolkninger av levet liv, der fortelleren har sine intensjoner med fremstillingen av seg selv og sitt liv. Derfor er det spesielt viktig å gripe fatt i og analysere hva tekstene forteller om motivasjonen for å skrive og også å intervju forfatterne om dette. Samtidig er min holdning til det store antallet livshistorier som er betrodd oss heller en blanding av nysgjerrighet og ydmykhet enn regelrett mistenksomhet. Nysgjerrigheten inkluderer både det som sies på linjene og det som sies mellom linjene — både det Erving Goffman (1959) kaller "the information given intentionally" og "the information given off unintentionally". En annen måte å si dette på er at forfatterens selvframstilling kan være noe annet og mer enn forfatterens selvforståelse. I en tekst kan det være et konkurranseforhold mellom ulike måter å forstå seg selv på. Men samtidig vet jeg bare så altfor godt at de færreste moralske dilemmaer har noen enkel løsning. Derfor er ydmykheten også viktig.

I det følgende vil jeg presentere noen hovedpunkter fra to av de mer intensive analysene jeg til nå har rukket å gjøre. Dette materialet må taes med alle mulige forbehold, ettersom jeg fremdeles arbeider med analysene, og ettersom det bare er plass til å få med noen få poenger, og ettersom det ikke er plass til å dokumentere alle påstander med belegg i tekstene.

I Øivind, 72 år

Denne livshistorien er en lineær og kronologisk fremstilling, preget av at forfatteren hadde sin oppvekst i 20- og 30-årene, og av at han nå er en aldrende mann som ser fortiden i et nostalgisk og idealiserende lys. Tit-

telen er "Nr. 25 (Rammen om en barndom)". Historien er på 33 sider og omhandler de første 13 årene i Øivinds liv. Nr. 25 er et hus i en av Norges største byer, og historien er i en viss forstand en historie om det tapte paradiset. Den begynner med de glade og forventningsfulle minnene fra den gang familien flyttet inn i Nr. 25. Øivind var fire år gammel, og det yngste barnet i familien. Hans far hadde nettopp kjøpt hele huset, og de skulle selv bo i en etasje.

Handlingen drives så fremover av de uheldige omstendigheter som følger av at faren dør. Det er en utvikling i historien fra naiviteten til det lille barnet til det avgjørende livsvalg han tar som 13-åring. Da bestemmer han seg for å arbeide for å bidra til å forsørge familien, i stedet for å gå videre på skole. Slik jeg tolker denne livshistorien, er en viktig del av motivasjonen for å skrive en eksistensiell søken etter identitet. Historien har også et moralsk budskap — et budskap om hvor viktig familien er. Dette budskapet er imidlertid formidlet med mye ambivalens og tvetydighet. Det er en spenning i livshistorien mellom forfatterens solidaritet med familien og hans drømmer om å bryte ut og gå sine egne veier.

Etter at faren døde blir familien tvunget til å leie ut mesteparten av sin egen leilighet. Mor og fem barn sitter igjen med bare to værelser og bakdøren. Senere blir de også tvunget til å selge huset. Nå blir Nr. 25 en ramme rundt sorg og bekymringer, men nettopp på grunn av sorgen og bekymringene mener Øivind at han lærer å sette pris på familiesamholdet. Han beskriver i detalj hvordan han som liten gutt opplevde de voksnes ansikter når det ble snakket om penger. De måtte hele tiden spare. Men han er nøye med å peke på at de ikke følte seg som fattige. (De hadde piano og de spiste seg mette hver dag.) Når Øivind befolker sin barndoms verden er det ikke vanskelig å få øye på en forholdsvis klart uttalt modell av

samfunnet med tre lag eller "klasser". I midten er det mange, mange "folk som oss", folk som strever med ikke å "synke ned" til de fattige, som det er enda flere av. De fattige er den andre kategorien i samfunnsmodellen. Linjen mellom "folk som oss" og "de fattige" er klart markert men lett å passere hvis omstendighetene er uheldige. Øivinds portrett av de fattige er preget av humanisme og av middelklassens sentimentalitet, snarere enn av proletarisk realisme. Vaske-Anna står for eksempel i bryggerhuset, dårlig kledd, hostende, men sender ham et skjevt smil over skulderen alt mens hun skrubber tøyet mot vaskebrettet. Den tredje kategorien er de rike. Her er det bare en mann — en fabrikkeier med Buick og hvite gamasjer — og hans prinsesse av en datter.

Jeg tror ganske mange mennesker i Norge i mange situasjoner opererer, mer eller mindre i klartekst, med en modell av samfunnet som består av tre lag med dem selv i midten. Da jeg gjorde feltarbeid blant unge familier i drabantby, fant jeg også noe lignende. Men forskjellen mellom dem og Øivind er at de hadde mye større ambivalens til de andre lagene enn det Øivind har. De både beundret og foraktet det de kalte "fine folk", og de tok klar avstand fra det de kalte "sosialtilfeller". Øivind sympatiserer med de fattige og beundrer de rike. Forholdene mellom lagene danner likevel to viktige spenningsfelt. Det ene spenningsfeltet er mellom "folk som oss" og "de fattige". Det andre er mellom "folk som oss" og de ganske få som "skiller seg ut". Øivind erfarer den viktige rollen som familien og slekten spiller for å hjelpe hverandre til ikke å "synke ned". Dette samholdet setter rammebetingelsene for hans livsvalg mellom å holde sammen (ved å bidra til forsørgelsen) eller å skille seg ut (ved å ta utdanning). Dette siste spenningsfeltet ser jeg som et ledemotiv i denne livshistorien. Begrepet

ledemotiv er kommet til litteraturvitenskapen fra musikken, og det innebærer et tema som gjentas med variasjoner. Slik jeg bruker det, står det for et sett av beslektede spenningsfelt som står sentralt i en livshistorie. Dette betyr for det første at det er et empirisk spørsmål hvorvidt en livshistorie har et ledemotiv eller ikke, og for det andre at mye i livshistorien kan falle utenfor eller være i konflikt med ledemotivet.

I Øivinds livshistorie er det et ledemotiv som blir gjentatt med mange variasjoner. Disse variasjonene utgjøres av beslektede spenningsfelt, som for eksempel motsetningen mellom inne og ute, mellom trygghet og frihet, mellom det praktiske her og nå og bøkene og drømmenes verden. Han beskriver seg selv som en engstelig person — engstelig for nye situasjoner og for livet utenfor familien. Samtidig beskriver han også seg selv som en person som gjerne vil ut — krysse grenser, se verden, og lære nye ting.

Da han ble stor nok til å åpne porten, åpnet det seg en større verden enn gårdsplassen. Men moren advarte ham:

Gå ikke for langt. Vær forsiktig. Senere i livet har jeg tenkt på disse barndommens formaninger, båret frem av omsorg, angst. Angsten for det ukjente. En angst som smittet. Men likevel, — alle utvider vi grensene, krysser dem før eller siden. Frigjør oss. Men som et ekko langt bak i hodet er bremsen der: Gå ikke for langt! Hvordan ville løpet ut i den store verden vært uten bremsen?

(...)

Så "lillebarnet" gikk ikke for langt, tok ingen risiko. Jeg snudde og løp inn igjen. Inn i tryggheten, inn i nummer 25. Her var mor. Her kjente jeg alt og alle. Nesten.

Disse to sitatene illustrerer både Øivinds ambivalens og de verdier som betyr noe for ham. Han skaper en spenning mellom inne og ute og mellom trygghet og frihet. Det første sitatet ender med et åpent spørsmål som uttrykker ambivalens, det andre med

en tilbaketrekning til tryggheten som et uttrykk for hans familieorientering.

Engstelsen for å gå for langt kan tolkes på flere måter. I fortiden var det et spørsmål om ikke å gå for langt hjemmefra. Men på skrive-tidspunktet ser Øivind ut til å gi disse ordene en dobbelt betydning. Det kan også være et spørsmål om ikke å svikte sine egne. Og fra *leserens* synspunkt kan sitatet også tolkes som en metabeskrivelse av hele denne livshistorien. Det er en spenning i fortellingen mellom Øivinds eksistensielle søken og hans engstelse for å si for mye. Både i måten han *skriver* på (mange generaliserte beskrivelser) og når det gjelder hvilke *temaer* han tar opp, ligger det en viss kontroll og distanse. Emner som konflikter, skyld og seksualitet er fraværende eller bare til stede i form av små hint. Slik jeg ser det, greier han faktisk å behandle et dypt personlig og eksistensielt problem på en forholdsvis kontrollert og distansert måte.

Høydepunktet i livshistorien skjer like etter at Øivind er ferdig med folkeskolen. Ettersom han er flink på skolen, har han fått friplass på middelskolen. Men samtidig ble han også tilbudt først sommerjobb, og siden en fast stilling på kontoret hos en lokal kjøpmann. Dette var i 1931, i en periode med høy arbeidsledighet og dårlig utbygde velferdsordninger. Det er da han må velge mellom å arbeide eller å utdanne seg.

Han valgte å arbeide, og fortellingen om hva som hendte ender på ett nivå med harmoni og tilpasning. Han trivdes. Men på andre nivåer er spørsmålet fremdeles åpent for diskusjon. Det interessante er at på skrive-tidspunktet i 1989 formuleres valget i 1931 både som et valg og som et ikke-valg. Familien hans ba ham uttrykkelig om selv å velge sin fremtid — de ga ham med andre ord et valg. Likevel skriver Øivind at han egentlig ikke hadde noe valg. Han legger vekt på tilfældighetene. På grunn av "en tilfeldig telefonsamtale" fikk han et jobbtil-

bud. Hvis den hadde kommet 10 minutter senere, ville de ha vært på vei til ferie på landet for første gang, og han ville aldri fått dette valget. Tilfeldighetene er krefter utenfor hans kontroll som påvirker hans liv. Hans verdensbilde er post-kristent, i den forstand at begrepet "tilfeldighetene" ser ut til å ha erstattet et Gudsbegrep.

Samtidig legger han også stor vekt på at når han først fikk dette valget, kunne han ikke ha valgt anderledes. Når han ble tvunget til å velge, var begrensningene slik at det i realiteten ikke var noe valg. Han sier at andre kunne bryte ut, men ikke han. Dette innebærer for meg at noe i ham hindret ham i å ta det valget han kanskje ønsket. Han vakler mellom en forståelse av individualitet som å bryte ut og sin egen faktiske individualitet som ikke transcenderer sosiale relasjoner. Den er tvert imot basert på hans bånd til andre mennesker, på hva han ser som fundamentalt gitt i denne valgsituasjonen. Han kan likevel ikke la være å spørre seg selv om han heller burde brutt ut.

Denne livshistorien har flere litterære kvaliteter enn gjennomsnittet i vår konkurranse. Øyvind legger tydeligvis stor vekt på form. Det betyr i en viss forstand at hans livshistorie er mer "konstruert" enn mange andre. Men det betyr ikke nødvendigvis at den ikke er autentisk og at den ikke er en god kilde for kulturanalyse. Alt avhenger av svaret på spørsmålet: Hva slags autenticitet? Spørsmålet om sannhet og autenticitet er komplisert, og jeg argumenterer i den analysen jeg har laget av Øivinds livshistorie at det kan være nyttig å skille ikke bare mellom historisk sannhet og poetisk, eksistensiell sannhet, men også mellom ulike former for historisk og poetisk sannhet. Jeg argumenterer for at denne livshistorien er mest autentisk både når den er mest strukturert og i bruddene og inkonsistensene der den er minst strukturert.

Det er ikke plass her til å gjengi denne

diskusjonen, og jeg skal derfor bare si noen få ord om livshistoriens eksistensielle sannhet. Én viktig del av motivasjonen for å skrive var for Øivind å se seg tilbake for å finne klarhet og skape seg selv. Han har valgt de første 13 årene, og fortalte meg i den første av de fem samtaler jeg har hatt med ham at han også har taklet senere valgsituasjoner i livet på samme måte som i 1931. Han beskriver seg selv som "lojal" og som "en mann med pliktfølelse" — men også som "en person som flyter av sted på livets elv". "Jeg brøt aldri ut for å ta skjebnen i mine egne hender". Dette mønsteret — som består av en ambivalent veksling mellom to motstridende synspunkter — innebærer en eksistensiell sannhet i den forstand at det er et produkt av dialogen med fortiden og i den forstand at han kan leve med den nå. Denne sannheten ser ut til å være både kognitiv og emosjonell.

Dialogen mellom den gang og nå er også viktig på en annen måte. Slik jeg ser det, er det gjennom denne dialogen at Øivind har fått både motivasjonen og det intellektuelle ståstedet som skal til for å kunne beskrive det valget han gjorde da han var 13 og se det som et moralsk valg som bekrefter familiesamholdet. Han ble formet av både sin families spesielle forhold og den tidsånden som rådet i 20- og 30-årene. Unge mennesker som vokser opp i dag får en helt annen oppvekst med mer vekt på selvrealisering, ekspressivitet og egne valg.

Det som gjør Øivinds livshistorie så fascinerende for meg, er at hans dilemmaer berører helt fundamentale spørsmål innenfor moderne samfunn. På ett nivå kan det stilles spørsmålsteget ved den moderne ideologiske motsetningen mellom individ og samfunn. Denne måten å tenke på skjuler at individet er en *sosial* størrelse, ikke bare i 1931, men også (på en litt annen måte) i dag.

På et annet nivå er det rimelig å stille spørsmål ved den helt sentrale betydning

som *valg* — valgfrihet, det å kunne velge — har fått i vår tid. Det er rimelig å stille spørsmål om forholdet mellom valg, begrensninger og nødvendighet. Er det i det hele tatt mulig å foreta moralske valg hvis det ikke er begrensninger? Øivinds ambivalens tydeliggjør spesielt godt dette problemet. Mange selvbiografiforskere har sett det å skrive sin livshistorie som et forsøk på å avdekke et mønster som kan frigjøre forfatteren fra tvetydighet og ambivalens. Øivind har avdekket et mønster, men han er ikke blitt frigjort fra tvetydighet. I denne forstand er Øivinds livshistorie fundamentalt moderne — den representerer en motstand mot fragmentering og en søken etter helhet som bare delvis lykkes.

II Cecilia, 15 år

Fra barndomshistorien til den aldrende Øivind som er godt kjent med verdenslitteraturen, skal jeg nå gå over til å fortelle noen få momenter fra en analyse jeg har foretatt av livshistorien til Cecilia, en ung pike på 15 år. Hun bor i en mindre kystby, hun er ung, hun er kvinne og hun har vokst opp i en helt annen periode enn Øivind. Hun formulerer også et dilemma mellom selvrealisering og familieliv, men hennes løsning er på mange måter den motsatte av Øivinds.

Først et lite sammendrag av livshistorien. Den heter "Mitt liv. 1973 — i dag (1989)". Den er bygget opp som en samling intense fragmenter rammet inn av en dobbelt innledning og en parallell dobbelt avslutning som plasserer fortellingen i fortellerens nå. Mellom innledningen og avslutningen er minnesfragmentene stilt sammen uten kronologisk rekkefølge. De viktigste hendelsene i fortellingen er de følgende: Første dag på barnehagen, første gang hun fikk menstruasjon, at hun vant en offentlig stilkonkurranse, at en bekjent begikk selv-

mord, at hun forelsket seg i ei jente og at hun var i stand til å dele noen av disse erfaringene med en av de unge lederne på en kristen ungdomsleir.

Livshistorien begynner med noen meta-refleksjoner om skriveprosessen:

Jeg sitter her og tenker tilbake på livet mitt. Bruddstykker av hendelser flagrer gjennom minnet mitt, men det har ingen sammenheng, det er bare festet fast i hjernen min og nekter å komme fram så jeg kan få festet det på papiret. Det er så mye jeg ville ha skrevet, men det nekter å la seg forme som jeg vil. Jeg vil at det skal være riktig alt sammen, men ordene blir fiender, de gjør narr av meg!

ORDENE HAR ALLTID VÆRT MINE
VENNER.

Jeg og minnene inngår en avtale: jeg skriver dem slik DE vil . . . (Side 1.)

Her problematiserer hun forholdet mellom skriveprosessen og hva hun skriver om. Refleksjonene er spennende, fordi de harmonerer med den såkalt postmodernistiske vendingen i litterær og sosiologisk analyse. Ifølge disse teoretikerne er et sammenhengende og enhetlig liv en illusjon — det vi har er nettopp bare flagrende fragmenter.

Rett etter disse refleksjonene kommer et minnesfragment som gir leseren en nøkkel til Cecilias motivasjon for skriveprosessen:

15 år . . . jeg sitter på senga og stirrer fremfor meg inn i intet. Lyset er på, men jeg ser bare mørke, det mørke intet stirrer hatefullt tilbake. Jeg vil bare dø. Jeg orker ikke mer, jeg kan ikke spise, jeg klarer ikke føre en fornuftig samtale med noen lenger, greier ikke å gjøre lekser. Langt bak i bakhodet ligger det en svak anelse om at jeg skal ha fysikkprøve i morgen, jeg burde lese. Jeg greier ikke. Et taust skrik bryter fram inne i meg. Jeg burde ikke leve, men er for feig til å dø . . . Sklir sakte ned på golvet, stirrer stadig like apatisk inn i intet, ingenting bryr meg lenger. Øynene mine ser veggen og golvet på rommet mitt — — — jeg ser det ikke.

GUD! Hvorfor må det være meg? Hjelp meg, jeg vil være normal, jeg vil være som alle andre! (Side 1.)

Fra denne mørke innledningen skaper hun en dramatisk kontrast ved å presentere noen

hverdagslige minner fra den tiden hun var 4 år gammel:

4 år... på vei til barnehagen. Jeg er så spent, så spent. Det blir artig å treffe andre barn å leke med, det bor jo ingen andre barn der jeg bor. Jeg er mest vant til å leke med meg selv, jeg. Det er jo veldig greit det, du kan jo snakke det hemmelige språket som bare du forstår, ikke sant? Og alle lekene mine får jeg ha i fred for meg selv, jeg får gjøre akkurat som jeg vil...

Det er så ekkelt, jeg kjenner bare ikke at jeg blir nødt på do... og når jeg kjenner det, ja da er det for seint. Mamma blir litt sint fordi jeg tisser meg ut. Men jeg kan jo ikke noe for det, kan jeg vel? Det er ekkelt å tisse seg ut når jeg er på barnehagen, de andre gjør nesten aldri det.

Men Linda er veldig snill, og det er Tutta også. Men Tutta har sluttet å jobbe på barnehagen, hun. Bare plutselig så var hun ikke her mer. Hun jobber på skobutikken nå. Og hun har fått en baby. Tutta hadde kusma engang, hun...

Jeg har lyst til å være sammen med Sissel, men hun vil bare være sammen med hun dumme Marita. Hun er kjempedum. Det er dårlig gjort av henne å ta venninna mi fra meg, for Sissel er nemlig min venninne, så det, så! (Sidene 1—2.)

Disse barndomsminnene fra barnehagen er ikke de tidligste som presenteres i livshistorien, men de er viktige fordi de kommer først. Hvis vi ser bort fra den doble innledningen, så starter fortellingen i det øyeblikk hun begir seg hjemmefra for å begynne på barnehagen. Årene hjemme før dette beskrives nærmest som asosiale eller presosiale. Slik jeg ser det finnes det et ledemotiv også i denne fortellingen, og det består i et dynamisk og skiftende spenningsfelt mellom henne og andre mennesker. Beretningen handler om å finne en identitet *utenfor* familien. I Cecilias livshistorie taes familien enten for gitt eller så beskriver hun deres krav på henne som illegitime. De prøver å stoppe henne og de ønsker at hun skal fortsette å være liten. Mens Øivind ønsker å binde familiebandene tettere, ønsker Cecilia å løse dem opp. Dette er selvfølgelig først og fremst en konsekvens av deres ulike livsfaser, men antakelig også en konsekvens av

at de tilhører ulike generasjoner og miljøer. Hun er, som jeg skal vise, opptatt av selvrealisering og ekspressivitet på andre måter enn Øivind.

Øivinds livshistorie er nesten fullstendig ikke-kroppslig, mens svært mye i Cecilias livshistorie dreier seg om grenseproblemer i forbindelse med kroppslige forhold. Nøkkelordet hennes når det gjelder kroppslige forhold er *ekkel*. Sosiale relasjoner beskrives som prekære og vanskelige. Det er en motsetning mellom henne selv og kroppen hennes og en motsetning mellom henne selv og "de andre".

Også i Cecilias livshistorie er det en samfunnsmodell. Den er adskillig mer underforstått enn i Øivinds historie. Han er med andre ord mer av en reflekterende sosiolog enn henne. I hennes livshistorie er kollektivt samhold og fellesskap mellom flere nesten fullstendig fraværende. Hendelsene foregår i mange slags institusjoner og grupperinger (eksempelvis barnehage, skole, det kristne skolelaget osv.), men disse fremstilles som arenaer der ting foregår, heller enn som kollektiver. Det er en påfallende kontrast mellom det enorme antall personer hun nevner i forhold til Øivind (57 barn og unge, 30 voksne), og samtidig hvor prekære sosiale relasjoner synes å være. Underforstått i det som fortelles er en modell av sosialt liv der *konkurranse* er hovedlogikken. Konkurransen dreier seg ikke først og fremst om å gjøre suksess (det er selvfølgelig det også), men om å oppnå anerkjennelse som en som går sine egne veier. I barnehagen dreier det seg om å få en bestevenninne, og når andre jenter vinner i konkurransen om oppmerksomhet er de bare kjempedumme. Senere blir problemstillingene mer komplekse. Da dreier det seg både om å kunne forholde seg til andres misunnelse og om å kunne bekjempe sin egen misunnelse — som for eksempel når venninnen blir tilbudt hovedrollen i et teaterstykke.

Ur femtonåriga Cecilias nedskrivna livshistoria: "Jag har litt lyst til å danse . . . Jag elsker det. Men jeg føler meg så dum foran alle . . . disse folka som er så in, som ikke tåler at noen er annerledes. Det kommer folk bort til meg og spør om ikke jeg også skal danse, isteden for å sitte og bare se. Nei, jeg vil ikke. Jeg tør ikke, men det sier jeg ikke." Färg-litografi, "Se jag svävar", från slutet av 1800-talet. Drottningholms Teatermuseum.

Cecilia føler seg ikke som "de andre". I hennes implisitte samfunnsmodell står dyadiske relasjoner til spesielle andre helt sentralt. Disse spesielle andre er jevnaldrende som hun oppfatter som lik seg fordi de også er forskjellige fra "de andre". De kan gi henne den bekreftelse hun trenger. Blant de sterkeste opplevelsene i livshistorien er selvmordet til Jakob, en koreansk gutt hun kjenner. Det følgende er noen av refleksjonene etterpå — etter at de mest opprivende følelsene er over:

Jeg skjønner ikke hvorfor han gjorde det, hvorfor han ble nødt til å gjøre det. De nevnte noe om at han hadde blitt mobbet, fordi han var koreansk. Var det nødvendig? Hvorfor kan en ikke godta folk som de er? Jævla rasister! . . . Unnskyld, Gud.

Jeg greier ikke å tenke på at en jeg har snakket med, vært på møte sammen med, en jeg hadde noe felles med, er borte, at han har tatt sitt eget liv! To korte møter og en telefonsamtale, det var alt . . . Men jeg følte at vi hadde noe felles, det er slik en spesiell følelse, kanskje det Anne fra Bjørkely ville kalt "beslektede sjeler" . . . Det føles som om jeg har mistet en del av meg selv i og med selvmordet hans. (Side 28.)

Og noe senere:

. . . Vi har hatt vitnemøte. Det var sterkt. De ute fra Neset begynte å snakke om *ham*. Jeg begynte å gråte igjen. Det gjør fremdeles vondt å tenke på det, men det gjør vondt på en annen måte. Det er ikke så stikkende lenger. Jeg satt ved siden av Unni, og hun trøstet meg. Hun er helt spesiell. Hun er lik meg. (Side 31.)

Disse to sitatene demonstrerer at likhetsbegrepet er sentralt for Cecilia, og at spenningsfeltet mellom likhet og forskjell står sentralt i hennes fortelling. Hun bryter likhetstankegangen i og med at hun insisterer på å være forskjellig, men refererer likevel til den når hun omtaler sine "beslektede sjeler". Det er i hennes tankeunivers ingen motsetning mellom å være "helt spesiell" og samtidig "lik meg".

Cecilia identifiserer seg med estetiske

aktiviteter — dans, musikk og skriving. Det følgende er en beskrivelse fra en dansetilstelning:

Jeg har litt lyst til å danse, jeg også. Jeg elsker det. Men jeg føler meg så dum foran alle disse — — — disse folk som er så in, som ikke tåler at noen er annerledes. Det kommer folk bort til meg og spør om ikke jeg også skal danse, isteden for å sitte og bare se. Nei, jeg vil ikke. Jeg tør ikke, men det sier jeg ikke.

De får dratt meg utpå allikevel. Jeg tenker ikke på at jeg skulle være annerledes enn de andre da jeg gikk. Jeg danser bare, musikken er god og føler at jeg og musikken er ett. Jeg er *noe*, jeg er et *noe* av bevegelser som tilhører musikken. Jeg er ikke bare meg, jeg danser. (Sidene 14—15.)

Gjennom dansen blir konflikter og spenninger midlertidig oppløst, og hun greier å skape og uttrykke en positiv identitet. Ved å bli ett med musikken unnslipper hun dualismen mellom seg og kroppen (som ofte beskrives som ekkel). I motsetning til Øivind er Cecilia religiøs, og hun mener at intet i livet hennes er tilfeldig. Men den opplevelsen i livshistorien som ligner mest på en religiøs opplevelse er faktisk denne beskrivelsen av hva som skjer når hun danser. Språket er nesten ekstatisk.

Det er som nevnt ingen klassebevissthet og ingen gruppe-solidaritet i Cecilias livshistorie. Den fremviser med andre ord trekk som har vært regnet for typiske i 80-årene og 90-årene. Men dette betyr ikke at Cecilia er amoralsk, umoralsk eller spesielt egoistisk. Tvert imot er moral og verdspørsmål drøftet i mange episoder. Problemet hennes er at hun ikke aksepterer de valgene som andre (dvs. moren, "de andre") gjør for henne.

Sammenlignet med Øivinds livshistorie illustrerer Cecilias historie et senere trinn i den prosessen der moral er i ferd med å bli frikoplet fra tradisjon i det moderne samfunnet, og noen av de problemene og utfordringene som dette leder til. Hver person er i større grad enn før ansvarlig for å

begrunne sin egen moral. Nettopp fordi hun vil gjøre ting på sin egen måte, blir Cecilia spesielt sårbar overfor andres bedømmelse, og derfor avhengig av å finne helt spesielle andre som er villige til å støtte henne i det å være forskjellig.

Sluttord

Ved å presentere noen momenter fra to analyser, har jeg prøvd å vise hvordan jeg arbeider med materialet. De to livshistoriene utviser både spennende forskjeller og åpenbare fellestrekk. De demonstrerer dermed noe av bredden i dagens moralske univers i Norge. Det aller viktigste poenget er kanskje at disse analysene viser at det ikke er mulig å snakke om individet som subjekt og personens konstruksjoner av seg selv uten også å snakke om samfunnssyn og kosmologi. Selvforståelse er koblet til samfunnssyn. Det er nettopp i artikulasjonspunktet mellom individ og samfunn at individualismen bør taes på pulsen.

Cecilia og Øivind er to personer som begge har skrevet sin livshistorie i 1989, men de har svært ulik selvforståelse. Cecilia kan beskrives som mer individualistisk enn Øivind, i den forstand at hun legger mer vekt på selvrealisering, det å bryte ut og "finne seg selv". Men hun kan også beskrives som mindre individualistisk i den forstand at hun vet mindre om hvem hun er. Dette siste er selvfølgelig først og fremst et spørsmål om alder og livsfase, men kanskje ikke bare det. Jeg tror også at vi her har noen indikasjoner på sosial og kulturell endring, kanskje noe av det som postmodernistene har valgt å kalle subjektets oppløsning, men som jeg heller ser som nye former for subjektkonstituering. Disse spørsmålene er det jeg vil arbeide videre med i årene som kommer. Jeg regner med at min forståelse av disse to livshistoriene og av sosiale og kultu-

relle endringer i Norge i slutten av dette hundreåret vil bli rikere og mer kompleks gjennom å arbeide analytisk med flere livshistorier. Livshistoriene velges ut ved å lete etter kontraster — ikke bare når det gjelder sosiologiske variabler, men også når det gjelder tekstenes form. Gjennom å lete etter kontraster håper jeg å kunne få et utvalg som til sammen kan si noe typisk i forhold til det totale livshistorie-materialet og i forhold til den norske befolkningen i dag.

Selv om mye fremdeles er uløst, håper jeg at jeg har greid å vise at det er spennende innsikter å hente fra tekstvitenskapene til samfunnsvitenskapene — og vice versa.

Litteratur

- Abbot, H. Porter, 1988. "Autobiography, Autography, Fiction: Groundwork for a Taxonomy of Textual Categories." I: *New Literary History*, Volume 19, Number 3.
- Almås, Reidar and Marianne Gullestad, 1990. *Livshistorier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bertaux, Daniel (ed.), 1981. *Biography and Society. The Life History Approach in the Social Sciences*. London: Beverly Hills.
- Bertaux, Daniel and Martin Kohli, 1984. "The Life Story Approach: A Continental View." I: *Ann. Rev. Sociol.*, 10:215—37.
- Bourdieu, Pierre, 1979. *Distinction, A Social Critique of the Judgement of Taste*. London and New York: Routledge & Kegan Paul.
- Bourdieu, Pierre, 1986. "L'illusion biographique." I: *Actes de la recherche dans les sciences sociales*. Juin, 62/63:69—72.
- Bruner, Jerome, 1987. "Life as Narrative." I: *Social Research*, Vol. 54, No 1 (Spring).
- Bruss, Elizabeth W., 1976. *Autobiographical Acts. The Changing Situation of a Literary Genre*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.
- Burgos, Martine, 1980. "L'émerge du romanesque dans les histoires de vie paysannes, analyse comparative de trois récits." I: *Sociétés paysannes et depaysannisation. Les usages de l'histoire de vie en anthropologie et en sociologie*. TUD HA BRO. Sociétés Bretonnes 6. Université de Haute Bretagne, Rennes.

- Burgos, Martine, 1983. "Un récit en creux." I: *Revue des sciences humaines*. Octobre—décembre 1983. Tome LXIII No 192:73—90.
- Burnett, John, 1982. *Destiny Obscure. Autobiographies of Childhood. Education and Family from the 1820s to the 1920s*. London: Allen Lane.
- Clifford, James and George E. Marcus (eds.), 1986. *Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography*. Berkeley: University of California Press.
- Coe, Richard N., 1984. *When the Grass Was Taller. Autobiography and the Experience of Childhood*. New Haven and London: Yale University Press.
- de Man, Paul, 1984. "Autobiography as De-Facement." I: Paul de Man, *The Rhetoric of Romanticism*. New York: Columbia University Press.
- Fabre, Daniel, 1986. "La voie des oiseaux. Sur quelques récits d'apprentissage." I: *L'Homme* 99, juil.—sept., XXVI (3):7—40.
- Geertz, Clifford, 1983. *Local Knowledge. Further Essays in Interpretive Anthropology*. New York: Basic Books.
- Gimnes, Steinar, 1991. "Danning og desillusjon. Nils Collett Vogts selvbiografi 'Fra gutt til mann.'" I: *Edda*, hefte 2/1991.
- Goffman, Erving, 1959. *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Anchor Books.
- Greenblatt, Stephen, 1989. "Towards a Poetics of Culture." I: H. Aram Veaser (ed.), *The New Historicism*. New York: Routledge.
- Gullestad, Marianne, 1979. *Livet i en gammel bydel*. Oslo: Aschehoug.
- Gullestad, Marianne, 1984. *Kitchen-Table Society*. Oslo: Universitetsforlaget. Oxford: Oxford University Press.
- Gullestad, Marianne, 1985. *Livsstil og likhet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gullestad, Marianne, 1989a. *Kultur og hverdagsliv. På sporet av det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gullestad, Marianne, 1989b. "Small Facts and Large Issues: The Anthropology of Contemporary Scandinavian Society." I: *Annual Review of Anthropology* 18:71—93.
- Gullestad, Marianne, 1991a. "Fighting loneliness. The life story of Cecilia, 15 years old." Manuscript, files of the author, 70 pages.
- Gullestad, Marianne, 1991b. "The moral dilemma between sticking together and standing out. A Scandinavian life story." Manuscript, files of the author, 60 pages.
- Gullestad, Marianne, 1992a. *The Art of Social Relations. Essays on Culture, Social Action and Everyday Life in Modern Norway*. Oslo: Universitetsforlaget. Oxford University Press.
- Gullestad, Marianne, 1992b. "How to reconcile text and life in the analysis of childhood recollections." Introduction to Marianne Gullestad (ed.), *Looking Back. Constructions of Childhood in Autobiographical accounts*. Manuscript, files of the author, 60 pages.
- Gullestad, Marianne, 1993. "Autobiography by invitation — or the intimacy of anonymity. Paper presented at the panel 'Ecriture et vie privée' at de conference 'Sociologie de la lecture — anthropologie de l'écriture.'" I: *La Cité des Sciences, la Vilette*, January, 29—30.
- Gullestad, Marianne and Reidar Almås, 1992. "Write your life. A Norwegian life story contest." I: *Oral History* 1992, 20 (2):61—65. A French version of the paper, "Ecrivez votre vie", is published in *Cahiers de Sémiotique Textuelle*, 20, 1991:43—64.
- Gusdorf, Georges, 1980. "Condition and limits of autobiography." I: James Olney (ed.), *Autobiography. Essays Theoretical and Critical*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Haraway, Donna J., 1991. *Simians, Cyborgs, and Women: The Reinvention of Nature*. New York: Routledge.
- James, Allison and Alan Prout, 1990. "A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Provenance, Promise and Problems." I: Allison James and Alan Prout (ed.), *Constructing and Reconstructing Childhood*. London: The Falmer Press.
- Jameson, F., 1984. "Postmodernism and the Consumer Society." I: H. Foster (ed.), *Postmodern Culture*. London: Pluto Press.
- Jelinek, Estelle C. (ed.), 1980. *Women's Autobiography. Essays in Criticism*. Bloomington and London: Indiana University Press.
- Kaufman, Sharon R., 1986. *The Ageless Self. Sources of Meaning in Late Life*. Madison: The University of Wisconsin Press.
- Langnes, L.L. and Gelya Frank, 1981. *Lives: An Anthropological Approach to Biography*. Novato, Cal.: Chandler and Sharp.
- Lejeune, Philippe, 1975. *Le pacte autobiographique*. Paris: Éditions du Seuil.
- Lejeune, Philippe, 1984. *Moi aussi*. Collection Poétique. Paris: Éditions du Seuil.
- Mills, C. Wright, 1959. *The Sociological Imagination*. Oxford: Oxford University Press.
- Montrose, Louis A., 1989. "Professing the Renaissance: The Poetics and Politics of Culture." I: H. Aram Veaser (ed.), *The New Historicism*. New York: Routledge.
- Olney, James, 1972. *Metaphors of Self. The Meaning of Autobiography*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

- Olney, James (ed.), 1980. *Autobiography: Essays Theoretical and Critical*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Olney, James, 1980. "Autobiography and the Cultural Moment: A Thematic, Historical, and Bibliographical Introduction." I: James Olney (ed.), *Autobiography: Essays Theoretical and Critical*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Okely, Judith, 1991. "Defiant Moments: Gender, Resistance and Individuals." I: *Man*, Volume 26, Number 1, March.
- Okely, Judith, 1992. "Anthropology and autobiography: participatory experience and embodied knowledge." I: Judith Okely and Helen Callaway (eds.), *Anthropology and Autobiography*. ASA Monographs 29. London and New York: Routledge.
- Pascal, Roy, 1960. *Design and Truth in Autobiography*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Passerini, Luisa, 1987 [1984]. *Fascism in Popular Memory. The Cultural Experience of the Turin Working Class*. Cambridge: Cambridge University Press.
- The Personal Narrative Group (eds.), 1989. *Interpreting Women's Lives. Feminist Theory and Personal Narratives*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- Roos, J. P., 1985. "Life Stories of Social Changes: Four Generations in Finland." I: *International Journal of Oral History*, Vol. 6 no. 3:179—190.
- Roos, J. P., 1987. "From Farm to Office: Family Self-Confidence and the New Middle Class." I: *Life Stories/Recits de vie*, no. 3:7—20.
- Schiller, Friedrich, 1966 [1795]. *Über naive und sentimentalische Dichtung*. Stuttgart: Philipp Reclam Jun.
- Steedman, Carolyn, 1987 [1982]. *The Tidy House. Little Girls Writing*. London: Virago.
- Steedman, Carolyn, 1986. *Landscape for a Good Woman. A story of two lives*. London: Virago.
- Strathern, Marilyn, 1989. "Enterprising Kinship. Consumer Choice and the New Reproductive Technologies." Paper presented at the Conference "The Values of the Enterprise Culture" organized by the Centre for the Study of Cultural Values, University of Lancaster, September.
- Vincent, David, 1978. "Introduction" to James Dawson Burn, *The Autobiography of a Beggar Boy*. London: Europa Publications Limited.
- Watson, L. C. and M-B. Watson-Franke, 1985. *Interpreting Life Histories*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- White, Hayden, 1989. "New Historicism: A Comment." I: H. Aram Veeser (ed.), *The New Historicism*. New York: Routledge.
- Young, Michael W., 1983. "Our Name is Women: We are Bought With Limesticks and Limepots: An Analysis of the Autobiographical Narrative of a Kalauna Woman." I: *Man*, Vol. 18, Nov. 3:478—501.

Summary

The Apprehension of Self and Society in the Autobiographies of "Ordinary People"

This paper presents some preliminary ideas that are part of an ongoing project on changes in popular moral reasoning in Norway in this century. The empirical material consists of 630 life stories written by "ordinary people" and elicited by means of the nationwide competition "Write Your Life" in 1988/89. The project focuses in particular upon changing moral notions, and on how different ways of defining self and society and the articulation between them involve different kinds of moral dilemmas. English language presentations of the project include the introduction to Marianne Gullestad ed. (forthcoming) *Looking Back. Constructions of Childhood in Autobiographical Accounts*, and an article by Marianne Gullestad in Eduardo Archetti ed., *Exploring the Written. Anthropology and the Multiplicity of Writing*. Oslo: Scandinavian University Press, 1994. The project will result in a monograph in English in 1995/96.